

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausunto

Asia: ehdotus, joka on annettu hallituksen esitettäväksi laiksi eräistä kirjailijoille ja kääntäjille myönnettävistä apurahoista.

Lausunnon antaja: Forum Artis ry. Forum Artis on 18 taiteilijajärjestön yhteisjärjestö, joka edustaa noin 25 000 taiteen ammattilaista.

1 § Lain soveltamisala

Koska laki on pitkään ollut tärkeä osa taidepolitiikkaa ja taiteilijoiden tukijärjestelmää ja samalta momentilta on jaettu valtion taiteilija-apurahat ja taiteilijaeläkkeet, se olisi hyvä muuttaa nyt koskemaan kirjallisuuden osalta nimenomaan kaunokirjallisuutta. Tietokirjallisuuden apurahoitus olisi hoidettava ja sitä olisi kehitettävä tästä apurahamuodosta erillään sille paremmin sopivassa yhteydessä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan alaisuudessa.

Tietokirjallisuuden kirjoittaminen on perusluonteeltaan erilaista toimintaa kuin kaunokirjallisuuden kirjoittaminen. Kaunokirjailija tuottaa omaperäistä, fiktiivistä sanataidetta, tietokirjailija popularisoi tieteen faktuaalisia tuloksia. Tietokirjallisuuden päämäärä ei ole luoda uusia taiteellisia kokonaisuuksia, vaan välittää tietoa tavalliselle lukijalle avautuvassa muodossa. Vaikka tietokirjailija kiinnittäisi huomiota tekstinsä tyyliin ja rakenteeseen, tietokirjaa ei voi pitää taiteellisena työnä. Taiteen ja tieteen rahoitus on myös selkeästi erotettava toisistaan.

On otettava huomioon kaunokirjailijan ja tietokirjailijan erilainen urakehitys. Kaunokirjailijat eivät kouluttaudu ammattiinsa jonkin toisen ammatin kautta, vaan he suuntaavat suoraan taiteen tekemiseen omaperäisen sanottavan ja persoonallisen kielenkäytön keinoin. Tietokirjailijat sen sijaan harjoittavat usein tieteen ammattia, joka pätevoittää heidät kirjoittamaan edustamastaan alasta, tai he ovat toimittajia, jotka ovat perehtyneet tiedonhankintaan ammatissaan. Uran erilaisuudesta ja kirjailijantyön erityisyydestä johtuen kaunokirjailijat ovat luovaa työtä tehdessään erittäin riippuvaisia taiteen apurahoituksesta, eikä sitä tulisi ainakaan supistaa. Useilla muilla taiteen aloilla on instituutioita ja laitoksia, jotka voivat palkata taiteilijan ja mahdollistaa näin hänen luovan

työnsä. Kirjailijoilla ei ole tätä mahdollisuutta: he työskentelevät omillaan. Apurahoitus on keino nostaa heidät tasa-arvoisiksi muiden taiteenharjoittajien kanssa.

Kauno- ja tietokirjallisuuden erottamiseen toisistaan ei sisälly arvohierarkiaa. Kumpikin on yhteiskunnalle tärkeää ja kumpaakin on tuettava. Mutta niiden tuen pitäisi tulla eri lähteestä.

Kun valetieto valtaa nykyään yhä enemmän alaa, luotettavan, tarkan ja totuudellisen tiedon merkitys on suuresti kasvanut. Suuren yleisön olisi tärkeää saada tätä oikeaa tietoa helposti ja runsaasti. Tietokirjallisuuden laadusta ja arvostuksesta on siksi entistä tärkeämpää pitää huolta. Mutta tämän vuoksi on myös haitallista esittää, että tietokirjallisuus olisi kaunokirjallisuuden tapaista omaan sepittämiseen perustuvaa toimintaa. On esseen tapaisia henkilökohtaisen kirjoittamisen muotoja, joissa esiintyy päällekkäisyyttä, mutta valtaosa teksteistä asettuu selvästi jompaan kumpaan ryhmään. Taide ja tiede käsittelevät totuutta eri tavoin, ja ne täytyy pitää kategorioina erillään.

Forum Artis suositaa siksi tietokirjallisuuden apurahoituksen siirtämistä pois taiteen rahoitusta koskevan lain alaisuudesta tieteen apurahoituksen puolelle Tiedonkäsittelyn neuvottelukunnan alaisuuteen niin, että siitä säädetään omana kokonaisuutenaan. Näin sitä voisi kehittää paremmin omien tarpeittensa ja sen tekijöiden tarpeiden mukaan. Samalla sen asema itsenäisenä kirjallisuuden lajina ja toivon mukaan myös sen rahoitus paranisivat.

2 § Lain tarkoitus

Forum Artis kannattaa esitystä.

3 § Rahoitus ja määrärahan jakautuminen

Nykyisellään apurahoista kaunokirjallisuuden osuus on 90 % ja tietokirjallisuuden 10 %. Forum Artis ehdottaa, että tietokirjallisuuden osuus siirretään omalle budjettimomentilleen ja laki määräisi siten jatkossa vain taiteellisen työn tekijöiden kirjailijoiden ja kääntäjien apurahoituksesta. Perusteet tähän on esitetty 1 § yhteydessä edellä. Jos päädytään toiseen ratkaisuun, kaunokirjallisuuden osuutta ei ainakaan tule pienentää tietokirjallisuuden hyväksi. Tähänkin on esitetty edellä perusteet.

4 § Apurahan myöntäminen

Forum Artis kannattaa esitystä.

5 § Päätöksenteko

Lain luonnoksessa esitetään, että tietokirjailijoiden apurahoista päätetään jatkossa Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnassa ja kaunokirjallisuuden apurahoista päätetään Taiteen edistämiskeskuksen kirjallisuustoimikunnassa. Tätä kannatamme, mutta lisäksi pitäisi tietokirjallisuuden tuki käsitellä hallinnollisesti ja lain nojalla omana kokonaisuutenaan Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan alaisuudessa.

6 § Muutoksenhaku

Forum Artis kannattaa esitystä.

Muita huomautuksia

Forum Artis kannattaa lain uudistusta, jonka mukaan luovutaan sosiaalisin perustein jaettavista avustuksista. Kuitenkin on syytä pitää mielessä, että sosiaaliturvassa on kirjailijoiden kuten muidenkin taiteilijoiden osalta vielä paljon kehittämistä. Eläkejärjestelmä pitäisi yhtenäistää kattamaan erilaiset tulot ja taiteilijaeläkkeiden määrää olisi viipymättä lisättävä, koska vanhenevien ammattitaiteilijoiden joukko kasvaa koko ajan.

Virpi Hämeen-Anttila, puheenjohtaja

Hanna Kosonen, pääsihteeri

Forum Artis ry